

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1894, kl. 7 e. m.

Betänkande angående villkoren för försäljning af bränvin.

§ 4 mom. 2 och § 42 i gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 december 1891 lyda sålunda:

§ 4.

1. — — — — —
2. Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin låta genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter.

§ 42.

Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af bränvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe än der till uppgifvet är, eller begagnar någon, mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är, ombud för bränvins utlemnande å annat ställe, än der han sin försäljningsrätt utöfvar, eller tillåter den, som icke är till utskänkning berättigad, att, då han i parti eller genom minuthandel säljer bränvin, något af det sålda på försäljningsstället förtäres eller afhemtas i mindre belopp än han är berättigad föryttra, eller förbryter sig den, som till minuthandel med eller utskänkning af bränvin berättigad är, mot § 26 mom. 3 och 5 eller § 27, böte första gången från och med 30 till och med 60 kronor samt andra gången från 60 till och med 120 kronor och

vare dessutom andra gången sin rätt till minuthandel eller utskänkning förlustig. Lag samma vare, om den, som erhållit rättighet till utskänkning å passagerarefartyg, utöfvar densamma annorledes än i § 13 mom. 2 medgifvet är eller utan att iakttaga de inskränkingar dervid, som i öfrigt kunna hafva blifvit af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemlikt samma lagrum föreskrifna.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 101, af herr *S. M. Olsson* i Sörnäs, med hvilken sex andra af kammarens ledamöter förklarar sig instämma, har föreslagits, att ofvanintagna stadganden måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 4.

1. — — — — —

2. Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin *sjelf eller genom ombud låta å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till salu utbjuda eller till köpare utlemna eller med köpare aftala om leverans af bränvin* i mindre belopp än 250 liter.

§ 42.

Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af bränvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe än dertill uppgifvet är, eller, mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är, *sjelf eller genom ombud å annat ställe, än der han sin försäljningsrätt utöfvar, utbjuder eller till köpare utlemnar eller med köpare aftalar om leverans af bränvin*, eller tillåter den, som icke är till utskänkning berättigad, att, då han i parti eller genom minuthandel säljer bränvin, något af det sålda på försäljningsstället förtäres eller afhemtas i mindre belopp än han är berättigad föryttra, eller förbryter sig den, som till minuthandel med eller utskänkning af bränvin berättigad är, mot § 26 mom. 3 och 5 eller § 27, böte första gången från och med 30 till och med 60 kronor samt andra gången från 60 till och med 120 kronor och vare dessutom andra gången sin rätt till minuthandel eller utskänkning förlustig. Lag samma vare, om den, som erhållit rättighet till utskänkning å passagerarefartyg, utöfvar densamma annorledes än i § 13 mom. 2 medgifvet är eller utan att iakttaga de inskränkingar dervid, som i öfrigt kunna hafva blifvit af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemlikt samma lagrum föreskrifna.

Till stöd härför har motionären åberopat, hvad af honom i en vid 1890 års riksdag i ämnet väckt motion blifvit anfördt. I denna motion framhölls bland annat, att, sedan genom den nyare bränvinslagstiftningen krogarne på landsbygden börjat allt mera försvinna, bränvinsförsäljare funnit lönande och tillständigt att sjelfva eller genom resande agenter ersätta de indragna försäljningsställena. Med all den ifver och energi, som vinstbegäret och konkurrensen emellan de olika agenterna kunde frambringa, droge nu dessa agenter omkring i landet från gård till gård för att fresta och truga folket att låta anteckna sig för större eller mindre kvantiteter spirituosa. I följd deraf finge man numera på de allmänna vägarne ofta se rader af formän, som från långt aflägsna försäljningsställen förde massor af större och mindre kaggar, likasom i de respektive byar, dit de komma, skönja verkan af kaggarnes innehåll i hopar af skrålande äldre personer och ungdom med deraf omtöcknade hjernor. Till de köpandes bekvämlighet finge de varan på detta sätt sig tillsänd i lånta kärl, som sedan fraktfritt återsändes. Huru liqviden erlades, kunde ej med säkerhet kontrolleras, men antagligen skedde det, då agenten nästa gång infunne sig för att upptaga nya order i spirituosa. Så tillginge det i Dalarne, och förhållandet torde väl vara enahanda på många ställen inom öfriga landsdelar. Att ett dylikt tillvägagående vore ett slag i ansigtet på de landskommuner, som i nykterhetens intresse afstått från rättigheten att skörda vinst af bränvinshandeln, låge i öppen dag. Man kunde till och med sätta i fråga, huruvida det för dessa kommuners befolkning vore mera förderbringande att hafva öppen krog, der mindre kvantiteter efter råd och lägenhet för tillfället kunde erhållas, än dessa ständigt återkommande agenter och de större kvantiteter på en gång, som genom deras bemedling infördes i hemmen. Då de lagstiftande myndigheterna svårligen kunnat förutse ett så fräckt kringgående af lagen, och då det af flera utslag i hithörande fall visat sig, att lagens tillämpning vore synnerligen vacklande och att ifrågavarande agenter och deras hufvudmän ofta ginge helt och hållet fria från ansvar, om åtal mot deras förfarande anställdes, så ansåge motionären en lagförändring i detta hänseende vara af högsta behofvet påkallad.

Sedan motionären härpå erinrat, hurusom nämnda 1890 års Riksdag med anledning af nyssberörda motion i skrifvelse anhållit, att Kongl. Maj:t måtte framlägga förslag i syfte att inskränka möjligheten för spritvaruhandlande att å annat ställe än det, der han utöfvade sin försäljningsrätt, drifva handel med bränvin, samt hurusom en till 1892 års Riksdag aflåten kongl. proposition med förslag om meddelande af förbud för innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin att till köpare å annan

ort än den, der han sin försäljningsrätt utöfvade, försända bränvin i mindre belopp än 20 liter, ej vunnit Riksdagens bifall, anför motionären vidare:

»Emellertid fortfar till allmänt förderf de kringresande bränvins-agenternas verksamhet å landsbygden, och man må ingalunda föreställa sig, att handelsresandena för utländska firmor härvid äro de värsta. Nej, våra inhemska, de största spritförädlingsaktiebolagen och bränvinshandlare till och med konkurrera i en föga ädel täflan att dränka småfolket å landsbygden i sin bränvinsflod; och, hvad ännu sämre är, städernas utskänkningsbolag, som dock af lagstiftningen fått sig förelagd en uppgift att verka i positivt sedligt syfte och ensamt under sådana förhållanden äro berättigade att få finnas till, hafva äfven allt mer nedlåtit sig att deltaga i bränvinsmångleriet genom agenter å landsbygden. Sedan kongl. finansdepartementet började infordra fullständiga afskrifter af revisionsberättelserna från städernas samtliga utskänkningsbolag, hafva missförhållandena hos en mängd af dessa bolag äfven officiellt dragits fram i ljuset; och förvånansvärda äro de upplysningar, som förekomma i byråns år 1893 afgifna berättelse till Kongl. Maj:t — intagen i samlingen »Bidrag till Sveriges officiella statistik». — Angående ett föga hedrande bränvinsmångleri, bedrifvet af ett s. k. patriotiskt bolag i en landsortsstad, innehåller den tryckta revisionsberättelsen för förra året följande: »Derjemte har bolaget, genom en af sina tjenstemän, vid månatliga torgdagar i landsorten jemväl inom annat län upptagit order och verkställt inkasseringar för sålunda genom minuthandel afyttrade varor för ett sammanlagdt försäljningsbelopp af öfver 50,000 kronor, motsvarande mer än en femtedel af bolagets hela omsättning. Med afseende å sättet för bedrifvandet af nämnda försäljning hafva revisorerna tillika erfarit, att ombudet, under resorna till eller från dessa torgdagar, upptagit order och verkställt inkasseringar jemväl å många invid allmänna landsvägen belägna ställen. Enär emellertid hela detta förfarande måste anses oförenligt med bränvinslagstiftningens anda och mening, om än 42 § i försäljningsförordningen enligt ordalydelsen ej lägger något bestämdt hinder deremot, och då detsamma äfven dels uppenbarligen står i strid mot bolagets i § 2 af dess behörigen godkända stadgar angifna ändamål att utöfva sin rörelse utan hänsigt till egen vinst, uteslutande med fästadt afseende på det allmännas bästa och den arbetande klassens fördelar i moraliskt och ekonomiskt hänseende, dels ock från den allmänna moralens synpunkt afgjort måste förkastas, hafva revisorerna ej kunnat underlåta att göra anmärkning mot omförmälda förfaringssätt vid afyttringen af bolagets varor.» — Den förklaring, som bolaget häröfver afgaf

— och hvilken är tryckt i länets landstingsförhandlingar — är egnad att än mer påyrka en lagförändring till hämmande af dylika missbruk, alldenstund bolaget likställer sig med andra bränvinshandlare, hvilkas ställning på den svenska marknaden förmenats blifva missgynnad vid jemförelse med utländska handelshus, och söker göra troligt, att både regering och Riksdag kan anses hafva godkänt bolagets agenturverksamhet genom behandlingen och följderna af min förstnämnda motion.»

Hvad först angår de af motionären påpekade förhållanden beträffande bränvinsutskänkningsbolagen i städerna, får utskottet hänvisa till hvad utskottet i sådant hänseende här nedan i detta betänkande vid behandling af den utaf friherre Bonde m. fl. väckta motion anført.

Vidkommande motionärens framställning i öfrigt vill utskottet till en början erinra om den i art. 17 i den mellan de förenade rikena Sverige-Norge samt Frankrike gällande handelstraktat intagna bestämmelse derom, att franska handelsresande, som för franska handelshus färdas inom de förenade rikena, skola ega upptaga beställningar med eller utan prof. Enligt hvad af det statsrådsprotokoll, som bifogats Kongl. Maj:ts till 1892 års Riksdag aflåtna proposition angående med Frankrike afslutad konvention om delvis förlängning af ifrågavarande traktat, framgår, hade vid de förhandlingar, hvilka föregingo afslutandet af berörda konvention, från svensk sida gjorts framställning om intagande i förhandlingsprotokollet af en förklaring, att, hvad anginge rätten att upptaga beställningar, de franska handelsresandena skulle vara underkastade samma inskränkningar, som för landets egna invånare vore eller framdeles blefve utfärdade, men Frankrike hade emellertid icke velat samtycka till en sådan förklaring af den ifrågavarande artikeln.

Så länge ifrågavarande bestämmelse i franska handelstraktaten är gällande, kunna således franska handelsresande ej betagas rätten att i Sverige genom reseombud upptaga beställningar på bränvin.

Att nu — såsom af motionärens förslag skulle blifva en följd — betaga landets egna invånare utöfningen af en handelsrätt, hvilken är utländska säljare tillförsäkrad, samt såmedelst bereda bemälda utländska spritvaruhandlare en allt mera gynnad ställning på den svenska marknaden, finner utskottet ingalunda tillrådligt.

För att de af motionärerna anmärkta missförhållanden — hvilka visserligen äro af den beskaffenhet, att åtgärder till deras undaurödjande äro af behovet påkallade — skola kunna på ett fullt effektivt sätt och på samma gång utan åsidosättande af de svenska försäljarnes rätt afhjelpas, synes sålunda erfordras, att viss ändring i art. 17 i franska

handelstraktaten först vidtages. Vid sådant förhållande har den frågan framställt sig, i hvad mån ändring i traktaten är för ernående af det åsyftade målet erforderlig; och har utskottet härvid kommit till det resultat, att lämpligaste åtgärden härutinnan vore, om den enligt nämnda art. franska handelsresande medgifna rättighet att upptaga beställningar blefve, hvad Sverige angår beträffande bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, inskränkt derhän, att sådana beställningar icke finge upptagas hos andra än innehafvare af bränvinsförsäljningsrättigheter, såvida icke kvantiteten uppginge minst till det enligt gällande bränvinsförsäljningsförordning vid partihandel tillåtna minsta försäljningsbelopp eller 250 liter. Utskottet håller ock före, att underhandlingar i sådant syfte med Frankrike skulle så mycket lättare leda till afsedt resultat, som spritvaruhandeln på Sverige torde för Frankrike hafva sin hufvudsakliga betydelse genom de affärer, franska handelshus ingå med svenska bränvinsförsäljare, men de affärer af ifrågavarande slag deremot, hvilka de franska spritvaruhandlarna afsluta direkt med den konsumerande allmänheten, torde vara af jmförelsevis ringa omfattning.

Utskottet anser sig här jemväl böra meddela, att bestämmelser, i viss mån motsvarande de af utskottet ofvan förordade, redan förefinnas i vårt grannland Norge. I en lag af den 8 augusti 1842, hvilken lag ännu läser ega gällande kraft, stadgas nemligen följande:

»Omreisende Handelsmænd eller Handelsbetjente, vare sig indenlandske eller udenlandske, maa ikke modtage Bestillinger paa udenrigske Varer uden i Rigets Kjøbstæder og heller ikke der i mindre Partier end efter denne Lovs 21 §, med mindre Bestillinger gjøres af en paa Stedet handelsberettiget.»

På grund af hvad anfördt blifvit hemställer utskottet,

1:o) att Riksdagen med anledning af herr S. M. Olssons ifrågavarande motion måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t med Frankrike inleda underhandlingar i syfte, att den enligt art. 17 i gällande handelstraktat mellan de förenade rikena och Frankrike franska handelsresande medgifna rättighet att upptaga beställningar måtte, hvad Sverige angår beträffande bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, inskränkas derhän, att sådana beställningar icke få upptagas hos andra än innehafvare af bränvinsförsäljningsrättigheter, såvida icke kvantiteten uppgår till minst 250 liter.

§ 34 i bränvinsförsäljningsförordningen har följande lydelse:

§ 34.

1. Ej vare någon berättigad att söka betalning för bränvin, som blifvit vid utskänkning utborgadt.
2. Lag samma vare, då bränvin blifvit vid minuthandel till mindre belopp än tjugu liter utborgadt.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 54, anför herr A. Jönsson i Mårarp följande:

»Krediten kan med skäl anses som en af de viktigaste faktorer för ett samhälles lif och verksamhet. Missbrukad kredit medför undergång för såväl samhälle som individ. De, som använda krediten som medel att dermed förskaffa sig rusdrycker till förtäring ensamt eller i sällskap, visa dermed tydligt, att de sannolikt förr eller senare ruinera icke blott sig sjelfva, utan ofta äfven dem, som bidragit att stärka deras kredit. Den dagliga erfarenheten gifver otaliga bevis på att så är förhållandet.

Menniskovännen ser med vemod och grämelse, att massor af kärll och lådor, innehållande rusdrycker, anlända till våra jernvägsstationer, för att afhemtas af fattiga heimansegare, torpare, handverkare med flere, som minst af allt behöfva en dylik vara, och ofta är en icke obetydlig del af försändelserna utlemnad på kredit. Betalningsdagen låter icke vänta på sig, men nya ekonomiska tillgångar hade uteblifvit, de gamla voro ännu mer försämrade, och då måste ofta de nödvändigaste lösören omsättas i penningar för att undvika lagsökning.

Den bestämmelsen, som fans i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 maj 1885, och som stadgade, att betalning för bränvin, som vid minuthandel blifvit utborgadt till mindre belopp än tre liter, icke kunde utsökas, visade snart, att den icke medförde åsyftad verkan att förekomma kreditens missbruk. Den nu gällande Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 31 december 1891 stadgar, att betalning för bränvin, utborgadt vid minuthandel till mindre belopp än tjugu liter, icke kan utsökas. Men äfven detta belopp har visat sig vara allt för lågt, då icke sällan reqvirenten anser sig kunna våga att ensamt ega och konsumera detta belopp, och vill han dela med sig, finner han vanligtvis alltid någon eller några, som i all tysthet och utan fruktan för att kunna öfverbevisas öfverenskomma om s. k. salning. Enligt mitt förmenande borde det literbelopp af bränvin, för hvilket betalning icke kan utsökas, betydligt höjas, emedan genom en sådan åtgärd bränvinskonsumentens kredit skulle betydligt inskränkas, svårigheten att anskaffa och dölja

ett behöfligt större flertal deltagare i salning blifva större, och nykterhetssaken befrämjas derigenom, att ett bättre skydd bereddades sådana individer, som af sin olycksbringande passion för rusdrycker tvingas att för erhållande af sådana draga vaxel på framtiden. De, som kunna betala sin requisition kontant, hade ingen olägenhet af lagförändringen, de, som ville och kunde betala sin iråkade krogskuld, vore dertill oförhindrade, men lagsökningsshotet vore borta, sprithandlande och deras agenter manade till mera försigtighet, samt rusdryckers påtrugande i de mindre beloppen under erbjudande af kreditens fördel långt mindre användbart.»

På grund af hvad sålunda anförts hemställer motionären, att det i förutnämnda § omförmälda belopp tjugu liter måtte höjas till femtio liter.

Utskottet finner den af motionären föreslagna ändring i ofvanintagna § lämplig och hemställer fördenskull,

2:o) att Riksdagen i anledning af herr A. Jöns-sons ifrågavarande motion måtte besluta, att § 34 i kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 december 1891 skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 34.

1. Ej vare någon — — — utborgadt.
2. Lag samma vare, då bränvin blifvit vid minut-handel till mindre belopp än *femtio* liter utborgadt.

§ 9 i bränvinsförsäljningsförordningen är af följande lydelse:

§ 9.

1. De i § 8 mom. 2 omförmälda försäljningsrättigheter, äfvensom de, hvilka magistraten, sedan stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva blifvit hörde, finner skäligt låta i uppsagda eller förverkade rättigheters ställe under nästföljande försäljningsår utöfvas, vare innan juli månads utgång af magistraten på offentlig, minst fjorton dagar förut kungjord auktion utbjudna för den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemlikt § 8 bestämda tid af högst tre år åt den eller dem, som åtaga sig afgift för högsta litertal, och må härvid allenast en rättighet i sänder utbjudas. Auktionsanbudnen pröfvas af magistraten, som ege dem, med afseende ej mindre å de bjudandes behörighet och lämplighet än äfven å den erbjudna afgiftens belopp, antaga eller förkasta.

2. Uppstår i stad fråga att åt särskildt inom staden för ändamålet bildadt bolag öfverlåta all den minuthandel med och utskänkning af brännvin, hvilken eljest skall, enligt näst föregående mom., å auktion utbjudas, må magistraten genom minst en månad förut utfärdad offentlig kungörelse inom viss utsatt tid infordra skriftliga anbud å sådan minuthandel och utskänkning. Inkomna anbud, som böra åtföljas af bolagets stadgar, granskas af magistraten, hvilken, efter det stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva blifvit hörde, insänder handlingarne jemte eget utlåtande till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som med afseende å ej mindre bolagens lämplighet än äfven den erbjudna afgiftens belopp samt förhållandet mellan nämnda afgift och det litertal brännvin, bolaget anses kunna afyttra, eger anbuden antaga eller förkasta. Sådant anbud får dock icke antagas, om afgiften är lägre, än sammanlagda beloppet skolat, enligt § 17, minst utgöra, i fall försäljningsrättigheterna varit åt särskilda personer upplåtna; och må magistraten, om gjordt anbud antages, med bolaget sluta aftal för den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämda tid; skolande i annan händelse, äfvensom då af bolag gjordt anbud icke före juni månads utgång blifvit pröfvadt, förfaras såsom i mom. 1 stadgadt är.

I en inom Andra Kammaren väckt motion n:o 123 hafva herrar friherre *Carl Carlson Bonde*, *A. G. Ericsson* i Väsby, *C. G. Andersson*, *I. v. Knorring* och *C. A. Kumlin* anfört följande:

»Enligt nu gällande kongl. förordning, angående vilkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker af den 31 december 1891, skall rättighet till försäljning i stad af sådana drycker, som förordningen afser, utbjudas på auktion åt den eller dem, som åtaga sig afgift för det högsta litertalet, hvilket likväl för hvarje särskildt försäljningsrättighet i stad ej må understiga 3,000 liter, men då fråga derom uppstår, kan i stället all denna försäljning öfverlåtas åt särskildt för ändamålet bildadt bolag emot viss betingad årlig afgift, den s. k. försäljningsavgiften; dessa avgifter jemte till bolaget influtna avgifter för till andra möjligen öfverlåtna försäljningsrättigheter skola tillika med all bolagets af dylik försäljning uppkomna nettovinst på föreskrifvet sätt fördelas emellan städerna, landstingen, hushållningssällskapen och landsbygdskommunerna. Denna sistnämnda bolagsinstitution, för hvars befrämjande staden, der den tillämpas enligt kongl. förordningen, är tillförsäkrad något större andel uti de influtna afgifts- och vinstbeloppen, har äfven efter hand vunnit så stor anslutning, att

nu mera de åt dessa s. k. bolag i städer och köpingar upplåtna rättigheternas antal utgör omkring 95 procent af samtliga ständiga rättigheter till brännvinsförsäljning i hela riket. Bolagens varuomsättning under det senaste år, för hvilket officiella uppgifter förefinnas, eller försäljningsåret $\frac{1}{10}$ 1891— $\frac{30}{100}$ 1892, uppgick till inemot 19 millioner liter brännvin och andra spirituösa drycker, hvilka bolagen tillhandlat sig för ett sammanlagdt belopp öfverstigande 17 millioner kronor. Bolagens förvaltningskostnader uppgingo under samma tid till omkring 3 millioner kronor, och deras till laga fördelning öfverlemnade afgifter och vinstmedel af rörelsen till inemot $6\frac{1}{2}$ millioner kronor. Häraf finner man således, att det i sanning är ett högst betydande belopp, som handhafves af dessa städernas s. k. bolag, och det är också onekligen ej ringa ekonomiska intressen, som stå i samband med de synnerligen grannlaga rättigheter, som lagstiftningen inrymt åt städerna och deras organer i berörda hänseende, utskänkningsbolagen. Bolagsinstitutionen vid brännvinsförsäljning eller det vanligen s. k. göteborgssystemet var likväl, som bekant, en uteslutande i sedlighetens och nykterhetens intresse tillkommen kärnpunkt i 1855 års inom vårt land epokgörande brännvinslagstiftning, och ändamålet med densamma har äfven Riksdagen särskildt, uti sin underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t 1873 (n:o 61, pag. 10), klart och tydligt framhållit, då der bland annat heter, att »meningen aldrig varit hvarken att bolagen skulle så afse att förskaffa delegarne vinst eller att städerna derigenom skulle tillskyndas förökade inkomster, utan endast att sätta städerna i tillfälle att i sedlighetens intresse ordna brännvinsförsäljningen.» Visserligen måste det också erkännas, att ifrågavarande institution på flera håll verksamt bidragit till nykterhetens befrämjande och att åtskilliga bolag på ett förtjenstfullt sätt uppfattat sin viktiga bestämmelse, men likväl är det äfven tyvärr sant, att man flestades tyckes sväfva i okunnighet om bolagens rätta uppgift och att på grund häraf åtskilliga missbruk förekomma, som det visat sig svårt att öfvervinna med den alltför knapphändiga kontrollen öfver bolagens verksamhet, samt den genom författningens otydlighet ofta uppkomna svårigheten att vinna de rättelser, som af revisorerna påpekas och af vederbörande landsting och hushållningssällskap framhållas.»

Efter att härpå hafva citerat en del af chefens för kontroll- och justeringsbyrån yttrande rörande utskänkningsbolagen i hans för tillverkningsåren 1890—1891 och 1891—1892 afgifna berättelse — till hvilken berättelse utskottet här nedan återkommer — anföra motionärerne vidare:

»Dessutom framhålles uti ifrågavarande berättelse, hurusom flera bolag synas genom utskickade agenter bedrifva försäljning af bränvin i stor skala på andra orter, samt att detta särskildt är omnämndt i två revisionsberättelser, »i den ena med erkännande, i den andra med starkt ogillande». En hvar, som haft tillfälle att taga kännedom om det sätt, hvarpå dessa s. k. bolag på flera håll skötas, skall säkerligen finna det betydelsefulla uti här ofvan angifna yttrande. Man finner ju nemligen, att det finnes bolag, som endast äro fingerade och allenast utgöras af en enda person, som till sin medbolagsman mot visst arvode upptagit något sitt biträde eller annan person och som i form af lön, räntor, hyror, transportkostnader m. m. bereder sig oskäligen vinst tvärt emot den princip, som skulle ligga till grund för hela bolagsinstitutionen. Man finner till och med exempel på, att räkenskaperna så skickligt föras, att nästan hela den uppkomna vinsten, den må vara större eller mindre, åtgår till dylika s. k. omkostnader, hvilkas belopp därför årligen variera och antagligen först efter årets slut godtyckligt bestämmas. Granskar man de af bolagen till finansdepartementets kontrollbyrå ingifna tabläer öfver sin verksamhet, finner man till sin förvåning, huru omkostnaderna äro olika äfven för bolag med ungefär samma omsättning. Så finner man t. ex., att ett bolag med en omsättning af 153,865 liter årligen betalt 11,070 kronor uti afföningar, då ett annat med 149,005 liters omsättning för samma ändamål endast betalt 4,700 kronor, likaså att ett bolag med en årlig omsättning af 238,421 liter uti hyror betalt kronor 11,317: 62, då ett annat med 190,832 liters omsättning härför endast utgifvit 750 kronor. För närmare jämförelses skull uti dessa afseenden bifogas en tabell öfver tjugufem stycken medelstora bolag med ungefär liknande årlig omsättning, af hvilken man äfven kan finna, huru olika de till laga fördelning aflemnade afgifterna och vinstmedlen förhålla sig till hela bruttovinsten. Tyvärr måste man därför medgifva, att ej så få utaf städernas utskänkningsbolag onekligen utöfvat sin verksamhet i uppenbar strid emot den princip, som ligger till grund för bolagsinstitutionens tillkomst, och att fara således verkligen föreligger för hela denna institutions och dermed det mycket omtalade göteborgssystemets bestånd, om ej med det första från lagstiftningens och myndigheternas sida kraftiga åtgärder vidtagas gent emot ofvan omnämnda missbruk.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställes, »att Riksdagen måtte besluta i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes så fort ske kan för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring uti kongl. förordningen den 31 december 1891 an-

gående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, så att det med inrättande af särskilda utskänkningsbolag afsedda ändamålet bättre än hittills må kunna uppnås, och nu förekommande missbruk vid förvaltningen af sådana bolag så mycket som möjligt må kunna undvikas, hvarvid särskildt torde böra framhållas:

1:o att ändamålet med utskänkningsbolagens inrättande, som nu ej någonstädes uti den kongl. förordningen finnes omförmäldt, deri må angifvas i öfverensstämmelse med lagstiftningens anda och mening samt Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1873;

2:o att det må bestämmas, att bolagsmännens antal aldrig må understiga fyra;

3:o att tillfälle må beredas vederbörande myndigheter i staden eller köpingen att deltaga uti bolagens förvaltning genom särskilda ombud, valda, ett af magistraten eller motsvarande styrelse samt ett af stadsfullmäktige eller vederbörande kommun;

4:o att, vid afgörande af antagande af anbud från bolag, afseende endast må fästas vid bolagens lämplighet och ej vid de erbjudna försäljningsafgifternas belopp, hvilka numera, sedan efter 1885 hela vinsten på lika sätt som försäljningsafgiften fördelas, sakna all betydelse, och det visat sig, att ofta en åtagen alltför hög försäljningsafgift eggat bolag att tvärt emot sin bestämmelse söka utvidga och uppdrifva sin rörelse för att undvika förlust; samt att därför försäljningsafgiften bestämmas att alltid blifva densamma eller den för öfriga rättigheter i stad fastställda minimiafgiften 450 kronor för hvarje upplåten rättighet;

5:o att det må bestämmas, att bolagens varuuppköp städse må göras genom infordrande af skriftliga anbud;

6:o att bolagen må vara förhindrade att genom kringresande agenter på andra håll, än der de hafva försäljningsrätt, utbjuda eller till köpare utlemna varor;

7:o att bolagen förbjudas förhyra andra lägenheter än de för bedrivande af deras egen rörelse nödiga;

8:o att bolagens hyresaftal endast må afse ett år och uppgöras före hvarje försäljningsårs början, samt sålunda såsom en under nästföregående år vidtagen förvaltningsåtgärd underställas de revisorer, som hafva att granska sistnämnda års förvaltning, och att, derest sådant aftal föranleder vägran af décharge, bolagets styrelse personligen må därför ansvara;

9:o att tydligare än hittills må framhållas Kongl. Maj:ts befallningshafvandes skyldighet att hafva tillsyn, att städernas utskänkningsbolag

utöfva sin verksamhet i öfverensstämmelse med kongl. förordningens bestämmelser om det med dem afsedda ändamålet.»

Ofvanberörda af motionärerne åberopade tabell är af följande lydelse:

Ut drag

ur utskänkningsbolagens i nedanförda städer och köpingar till kontroll- och justeringsbyrån afgifna tablåer öfver varuomsättning, omkostnader och vinst under försäljningsåret 1891—1892.

	Försäljning antal liter.	K o s t n a d e r				Försäljningsafgift och vinst till laga fördelning.	Omkostnader per försäld liter öre.	Vinst per försäld liter öre.	Aftemnade afgifter och vinstmedel % af nettovinsten.
		Aflönningar kr.	Hyror kr.	Öfriga om- kostnader kr.	Summa kr.				
1 Skofde	233,936	7,442 53	2,000 —	5,901 62	15,344 15	58,768 70	6,6	24,2	79,2
2 Lidköping	211,878	8,600 —	2,775 —	4,916 33	16,291 33	60,000 —	7,7	26,8	78,6
3 Uddevalla	186,942	9,180 —	6,300 —	9,215 30	24,695 30	76,768 91	13,2	38,4	75,6
4 Borås	202,287	12,142 13	1,400 —	8,815 11	22,357 24	68,400 93	11,1	33,8	75,3
5 Venersborg	144,982	9,350 08	2,750 —	5,512 13	17,612 21	52,245 76	12,1	34,5	74,7
6 Mariestad	211,668	6,600 12	1,325 —	9,519 07	17,444 19	47,931 04	8,2	22,6	73,3
7 Skara	149,005	4,700 —	5,800 —	3,481 79	13,981 79	33,816 45	9,4	22,7	70,7
8 Kristinehamn	170,463	9,767 93	5,650 —	7,407 74	22,825 67	51,646 42	13,4	30,3	69,3
9 Varberg	190,832	7,990 —	725 —	9,182 69	17,897 69	38,732 73	9,4	20,3	68,3
10 Landskrona	149,186	10,546 —	2,500 —	7,962 67	21,008 67	44,936 01	14,1	30,1	68,1
11 Halmstad	210,759	19,604 01	2,500 —	7,132 93	29,236 94	59,146 84	13,9	27,1	66,9
12 Visby	151,494	6,171 66	2,070 85	12,068 12	20,810 63	40,407 21	13,4	25,6	66,5
13 Falköping	159,632	8,400 —	1,200 —	8,013 55	17,613 55	34,812 36	11,0	17,7	66,4
14 Köping	159,588	6,572 23	8,560 —	5,268 49	20,400 72	37,968 10	12,9	25,4	66,2
15 Jönköping	229,531	18,982 20	9,269 —	18,366 96	46,618 16	88,031 84	20,3	38,4	65,3
16 Lysekil	156,756	5,200 —	2,600 —	5,460 17	30,216 17	54,413 77	8,5	34,7	64,2
17 Östersund	236,531	20,010 38	8,000 —	18,965 68	46,976 06	74,274 97	19,9	31,4	61,2
18 Umeå	153,865	11,070 —	7,000 —	17,157 84	35,227 84	55,723 29	22,9	36,2	61,2
19 Eksjö	152,323	6,200 —	4,400 —	11,126 67	21,726 67	34,163 66	14,3	22,4	61,1
20 Ystad	173,401	6,881 94	1,500 —	5,830 68	14,212 62	21,414 40	8,2	12,3	60,1
21 Enköping	177,717	7,500 —	3,000 —	7,781 31	18,481 31	26,235 22	10,4	13,4	58,6
22 Nyköping	238,421	14,687 25	11,317 62	12,766 45	38,771 32	54,707 32	16,3	22,9	58,5
23 Söderhamn	197,012	10,340 —	6,205 75	15,971 83	32,517 58	43,941 91	15,6	20,8	57,4
24 Södertelje	188,808	12,530 76	5,800 —	9,928 57	28,259 49	37,141 48	15,0	19,7	56,7
25 Motala	146,930	7,955 32	4,798 52	10,226 20	22,980 04	12,311 87	15,6	8,4	34,8

I förutnämnda af chefen för kontroll- och justeringsbyrån afgifna berättelse, har denne anfört bland annat följande:

»I § 18 mom. 2 af gällande försäljningsförordning stadgas om utskänkningsbolagen bland annat att bolag skall afstå förutom den bestämde försäljningsafgift, som bolaget åtagit sig, hela den nettovinst, som, sedan nödiga förvaltningskostnader blifvit afdragna, enligt bolagets räkenskaper visat sig hafva uppkommit af all den bränvinshandel bolaget idkat, likasom ock de afgifter, hvilka bolaget uppburit för sådana försäljningsrättigheter, som blifvit med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes medgifvande på enskild person öfverlåtna. Redan i sin förra underdåniga berättelse anmärkte byrån, att trots denna föreskrift en del bolag, när inkomsten af bolagets egen rörelse ej räckte till bestridande af försäljningsafgiften och förvaltningskostnaden, använde de infutna afgifterna till den uppkomna bristens fyllande. Som emellertid de till byrån inkomna redogörelserna för året 1890—91 visade, att den gjorda anmärkningen ej föranledt rättelse i det påpekade missförhållandet, aflät byrån i början af förlidet års höst skrivelser till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga de län, i hvilka något bolag på ofvan omnämndt sätt användt de uppburna afgifterna, med anhållan att byråns skrivelser skulle delgifvas vederbörande landsting och hushållningssällskap. Då några af dessa korporationer delade byråns åsigt om bolagens skyldighet att utan afdrag afstå de uppburna afgifterna, under det att andra ansågo bolagen hafva rättighet att använda dessa afgifter liksom öfriga inkomster till bestridande af sina omkostnader, råda således hos de myndigheter, som hafva att afgöra om ansvarsfrihet för bolagens förvaltning, skiljaktiga uppfattningar om rätta tolkningen af det anförda stadgandet i förordningen, hvarför det vore önskligt, att detta blefve på lämpligt sätt ändradt och förtydligadt.

Sedan de för granskning af Motala spirituosabolags räkenskaper för försäljningsåret 1888—89 utsedde revisorerna anmärkt, att bolaget, som under året jemväl idkat handel med vin, maldrycker samt läskedrycker, icke redovisat för den vinst, som deraf uppkommit, vägrade såväl Östergötlands läns landsting som ock länets hushållningssällskap att bevilja bolaget ansvarsfrihet för dess förvaltning under året, hvar efter Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet ålade bolaget att till laga fördelning redovisa äfven ifrågavarande vinst. Öfver detta beslut anförde bolaget underdåniga besvär, hvilka dock icke ledde till ändring. Med anledning af det sålunda erhållna prejudikatet hafva åtskilliga bolag, hvilka förr öfverlemnat vinsten på ifrågavarande handel med vin och maldrycker åt resp. kommuner, under senaste försäljningsår redo-

visat densamma jemte öfriga inkomster, hvarjemte revisorerna beträffande en del andra bolag framställt yrkande, att så skulle ske.

Från och med sistförflutna försäljningsår erhåller byrån ett exemplar af revisionsberättelsen för hvarje utskänkningsbolag inom riket. De flesta af dessa berättelser äro visserligen mycket knapphändigt affattade, men ur dem har dock varit att hemta åtskilligt af intresse, hvaraf följande ansetts böra särskildt omnämnas.

I 18 städer och köpingar är bränvinshandeln öfverlemnad åt aktiebolag, hvarjemte ytterligare ett bolag i revisionsberättelsen uppgifves såsom sådant, oaktadt dess namn ej antyder dess egenskap af aktiebolag. Angående 17 af de öfriga bolagen lemnas uppgift å antalet delegare; bland dessa bestå 6 bolag af 2 delegare, 6 bolag af 3 delegare och 2 bolag af 4 delegare hvarterdera. Sannolikt är förhållandet liknande för öfriga bolag, om hvilka uppgift i detta afseende ej lemnas, nemligen att de bestå af endast ett fåtal personer.

Aktiebolagen utdela vanligen sex procents ränta till aktieegarne, hvilket, då bolagen ju icke afse delegarnes vinst, numera synes vara väl högt; mot en del aktiebolag hafva ock revisorerna anmärkt, att aktiekapitalet vore större än behöfligt.

Åtskilliga bolag hafva bildat större eller mindre reservfonder; har detta skett under den tid, då bolagen egde att sjelfva disponera sin vinst, är naturligtvis intet att derom säga liksom ej heller, när fonden bildas med kommunens medgifvande af de medel, som tillfallit denna. I andra fall torde bolagen icke vara berättigade att till framtida disposition afsätta mer än hvad kan åtgå till utskylder för senaste året och kostnader för den blifvande revisionen.

Beträffande bolagens förvaltning förekomma i några revisionsberättelser rätt allvarsamma anmärkningar såsom mot sättet för bolagens uppköp af varor, nemligen att dessa uppköp göras utan infordrande af anbud; mot de arfvoden, som bolagsmännen tillerkänna sig sjelfva, och i synnerhet mot det sätt, hvarpå hyresaftalen angående bolagens lokaler afslutas. I detta afseende förekomma missbruk i två olika riktningar; i ena fallet förhyr ett bolag de för dess rörelse behöfliga lokalerna af de enskilde bolagsmännen till pris, som ofta med fog kunna kallas oskäligen; i andra fallet är det kommunen, hvilken såsom hyresvärd begagnar tillfället att förskaffa sig en extra inkomst på bolagets bekostnad. Sålunda hyr ett bolag af staden rådhuskällaren för 5,500 kronors årlig hyra men hyr sjelf ut samma källare för endast 2,000 kronor. Hyresaftalen uppgöras vanligen för hela den tid, för hvilken bolaget erhållit rättighet till bränvinsförsäljning, således i de flesta fall

tre år, hvaraf följden blir, att en af revisorerna framställd anmärkning, om än aldrig så befogad, ej kan föranleda rättelse förr än efter ett par år.

Redan ofvanstående korta referat af revisionsberättelsernas innehåll visar, att icke alla bolag utöfva sin verksamhet i öfverensstämmelse med den princip, som ligger till grund för hela bolagsinstitutionen och utgör det enda, som kan berättiga deras tillkomst och fortfarande bestånd, nemligen att bolagen skola afse icke att bereda delgarne vinst utan allenast att i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka bränvinsförsäljningen, och äfven andra omständigheter bestyrka detsamma. Om bränvinsförsäljningen inom en kommun skall kunna ordnas på ett fullt lämpligt sätt, måste naturligtvis all försäljning ligga i en hand, men som ett bolag, särskildt i de större städerna, ej gerna kan själf handhafva utskänkningsrättigheten å samtliga restauranter och schweizerier, ej heller all minuthandel med s. k. finare spirituosa såsom konjak o. d., har det tillåtits bolagen att med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes medgifvande till andra personer upplåta en del af de försäljningsrättigheter, som bolaget fått tillstånd att utöfva; samtliga rättigheter får bolaget dock icke öfverlåta. Att den sålunda medgifna rättigheten att upplåta försäljningsrättigheter ej alltid begagnats i enlighet med lagstiftningens andemening, torde framgå af följande exempel. I en stad, der bolaget åtagit sig en försäljningsavgift af 50,000 kronor, har bolaget sjelft idkat minuthandel med bränvin på 4 försäljningsställen samt upplåtit 7 rättigheter till minuthandel med spirituosa, deribland äfven bränvin, åt olika personer för tillsammans 38,000 kronor i afgift; bolaget har dock förklarat sig ännu hädanefter sjelft handhafva all minuthandel med bränvin och endast upplåta rättigheter till minuthandel med annan spirituosa. I en annan stad har bolaget till andra personer öfverlåtit två utskänkningsrättigheter (den ena i stadshotellet, den andra att under sommaren begagnas vid badinrättningen) samt en minuthandelsrättighet för en sammanlagd avgift af 14,900 kronor, hvaraf 13,000 kronor för minuthandelsrättigheten, under det att bolaget sjelft endast utöfvar en utskänkningsrättighet, såsom af revisionsberättelsen vill synas, en s. k. krog; den försäljningsavgift, som bolaget åtagit sig, uppgår till 12,000 kronor, men så stor blir ej på långt när vinsten på bolagets egen rörelse; bolaget köper allt det för dess egen utskänkning behöfliga renade bränvinet från den handlande, åt hvilken bolaget upplåtit minuthandelsrättigheten. I en tredje stad har bolaget, som åtagit sig en försäljningsavgift af 12,000 kronor, sjelft utöfvat två utskänknings-

(krog-?)rättigheter, men öfverlåt it en minuteringsrättighet för 13,500 kronor samt en utskänkingsrättighet i hotellet för 400 kronor. Som de sistnämnda städerna båda äro småstäder, med 1,800 och 2,800 invånare, är det tydligt, att innehafvarne af de omnämnda minuthandelsrättigheterna drifva försäljning af bränvin i stor skala till andra orter, hvilket ock är förhållandet med åtskilliga bolag; i två revisionsberättelser framhålles detta särskildt, i den ena med erkännande, i den andra med starkt ogillande. Två bolag, nemligen de i Engelholm och Ljungby, hafva under senaste försäljningsår icke sjelfva utöfvat någon försäljning utan öfverlåt it denna åt andra. Bolaget i Engelholm, som under tiden från den 1 oktober 1889 till den 1 oktober 1892 innehåft rättigheten till bränvinsförsäljningen inom staden, öfverlåt för samma tid genom kontrakt, som af länsstyrelsen godkändes, en utskänkingsrättighet till en handelsfirma samt derefter, utan att inhemta länsstyrelsens tillstånd, de öfriga tre utskänkingsrättigheterna åt andra personer med skyldighet för dem att *hos förstnämnda firma inköpa all den spirituosa, som de för sin utskänkning behöfde*; i sjelfva verket var således all bränvinsförsäljning upplåten åt nämnda firma, ty bolaget hade icke någon minuthandelsrättighet. I Ljungby åter, der bolaget hade en minuthandels- och en utskänkingsrättighet, upplåt bolaget den senare åt en källarmästare i köpingen och ansåg icke behöfligt att begagna sig af den förra. Båda bolagens enda befattning med bränvinsförsäljningen var således att uppbära afgifterna för de öfverlåtna rättigheterna, dermed bestrida utskylder och bolagsmännens arfvoden samt inleverera återstoden till länets ränteri.

En förutsättning af största vikt för ett rätt ordnande af den till bolag öfverlåtna bränvinshandeln är, att de personer, som af bolaget antagas till föreståndare för utskänkings- och minuteringsställen, icke hafva något personligt, direkt intresse af en stor omsättning. I öfverensstämmelse härmed lemna de flesta bolag försäljningsstälленas föreståndare bestämd, kontant aflöning; vanligen äro dock utskänkingsstälленas föreståndare berättigade till den vinst, som kan uppstå på försäljningen af mat samt malt- och läskedrycker. Revisorerna af Göteborgs utskänkingsbolags räkenskaper hafva till och med anmärkt, att bolaget borde öfvertaga försäljningen af öl och porter, så att utskänkingsföreståndarne för egen räkning endast skulle få behålla försäljningen af svagdricka. Emellertid förekomma äfven andra aflöningsätt, som tydligen innebära en frestelse för ifrågavarande föreståndare att söka befordra afsättningen af bränvin. På ett ställe skola de sålunda

redovisa för de försålda varorna efter pris, som bestämts af bolaget, under det att de ega sälja dem till än högre pris och behålla den derigenom uppkomna vinsten; på andra ställen aflönas de med viss procent af försäljningssumman; det har till och med förekommit en sådan öfverenskommelse, som att utskänkningsföreståndaren skolat till bolaget inbetala en viss på förhand bestämd summa och varit berättigad att såsom lön behålla återstoden af den inkomst, som kunnat genom utskänkningsuppgiften uppgå.

Af revisionsberättelserna framgår slutligen, att i en del län de myndigheter som ega utse revisorer, hvar för sig valt samme revisor för granskning af länets samtliga utskänkningsbolags räkenskaper. För vinnande af större likformighet såväl vid revisionsförrättningarna, som i de deröfver uppsatta berättelserna vore önskligt, att detta tillvägagående blefve det vanliga i samtliga län. Ett annat önskningsmål med afseende på revisionsberättelserna vore, att dessa gjordes något utförligare, så att de upptoge uppgift om bland annat följande förhållanden: ledamöterna i aktiebolagens styrelser samt delegarne i öfriga bolag, eller, om dessa delegare äro allt för många, deras antal samt ledamöterna i styrelsen; huruvida bolagens delegare äro boende inom kommunen; bolagets tillgångar och skulder vid försäljningsårets slut; de kvantiteter spirituosa, som försålts särskildt genom utskänkning och särskildt genom minuthandel; sättet för uppköp speciellt af varmenadt brännvin; antalet ställen, å hvilka bolaget sjelft utöfvat försäljning, äfvensom huru många öfverlåtits åt andra. Uppgifterna om bolagets omkostnader böra naturligtvis lemnas vida mer specificerade än de i bolagens tablåer öfver varuomsättning och omkostnader intagna rubriker föranleda, men med afseende å de vidt skilda förhållanden, som råda hos olika bolag, torde dervid inga allmänna regler kunna uppställas.»

Af ofvanberörda utaf chefen för kontroll- och justeringsbyrån lemnade redogörelse framgår sålunda, att åtskilliga anmärkningar förekommit mot det sätt, hvarpå några af ifrågavarande brännvinsförsäljningsbolag utöfvat sin verksamhet. Om än för afhjelpande af flera af de sålunda anmärkta missförhållandena nu gällande bestämmelser i ämnet torde, derest desamma allenast behörigen iakttagas, vara tillfyllest, synas dock vissa af de påpekade missförhållandena ådagalägga behovet af ändringars vidtagande i den rörande ifrågavarande bolag gällande lagstiftning. Särskildt i nedan omförmälda afseenden anser utskottet sådan ändring nödig.

Sålunda synes det utskottet ur flera synpunkter önskvärdt, om en sådan anordning kunde vidtagas, att samtliga ifrågavarande försäljningsbolag blefve aktiebolag. Genom en dylik anordning och då enligt gällande förordning angående aktiebolag stadfästelse å sådant bolagsordning skall sökas hos Kongl. Maj:t, som dervid eger pröfva bolagsordningens öfverensstämmelse med nämnda förordning samt huruvida derutöfver med afseende på vidden och beskaffenheten af bolagets rörelse särskilda bestämmelser må erfordras, skulle, enligt utskottets förmenande, vinnas ökad garanti, att lämpliga och för samtliga dessa bolag mera likformiga stadganden komme att i de särskilda bolagsordningarne intagas, och framför allt skulle härigenom en ökad kontroll å bolagen ernås. Då Kongl. Maj:t väl i allmänhet uti ärenden af ifrågavarande slag komme att infordra vederbörande ortsmyndigheters utlåtande, torde äfven de å olika orter förekommande olika förhållanden vid pröfning af bolagsordningarne komma att vinna behörigt beaktande. Af särskild vikt synes det utskottet vara att i dessa bolagsordningar inflöte bestämmelser derom, att aktierna ställas till viss man, företrädesvis den, hvilken är bosatt inom den kommun, der bolaget har sin verksamhet, samt att aktieegarnes antal blifver så stort, att i bolagsordningen förefintliga bestämmelser angående styrelse, revision och bolagsstämma blifva fullt effektiva och bolagets verksamhet må kunna anses uppbäras af ett allmännare sedligt intresse inom kommunen. Bestämmelser borde derjemte i bolagsordningarne meddelas om beloppet af den utdelning å behållningen af bolagets rörelse, som skäligen skulle tillkomma aktieegarne, äfvensom angående afsättning till reservfond. Önskvärdt vore ock att aktievalörerna bestämdes till jemförelsevis små belopp, exempelvis 50 å 100 kronor. Härigenom skulle den förmån vinnas, att jemväl mindre kapitalstarka personer kunde vinna delegarskap i bolagen och såmedelst, under förutsättning af en begränsad röstskala, i nykterhetens och ordningens intresse göra sina personliga åsigtger gällande i fråga om bolagens verksamhet. Slutligen och då ofvan anmärkta, utaf åtskilliga af ifrågavarande bränvinsförsäljningsbolag vidtagna åtgärder, att å andra orter, än der de utöfva sina försäljningsrättigheter, upptaga beställningar på bränvin, ej stå i öfverensstämmelse med det ändamål, hvarför dessa bolag böra uteslutande verka — att nemligen i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka bränvinsförsäljningen inom viss ort —, synes det utskottet äfvenledes önskvärdt, att bestämmelser meddelas om förbud för ifrågavarande bolag att å annat ställe, än der bolaget utöfvar sina bränvinsförsäljnings-

rättigheter, upptaga beställningar å bränvin i mindre belopp än det vid partihandel tillåtna minsta försäljningsbeloppet eller 250 liter.

Vidkommande öfriga af motionärerna framställda förslag anser utskottet de under punkterna 1:o), 4:o), 7:o) och 9:o) föreslagna stadgäuden ej vara af behovet påkallade, derest, såsom utskottet ofvan förordat, bestämmelser komma att meddelas derom, att samtliga ifrågavarande bolag skola vara aktiebolag. Hvad åter angår de under punkterna 3:o), 5:o) och 8:o) förordade bestämmelser, synas desamma utskottet innebära ett alltför stort ingrepp uti bolagens frihet att sjelfva drifva sin rörelse på det sätt, de anse mest ändamålsenligt.

På grund af hvad anfördt blifvit hemställer utskottet,

3:o) att Riksdagen måtte på det sätt bifalla friherre Bondes m. fl. ifrågavarande motion, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke öfverlåtelse af sådana bränvinsförsäljningsrättigheter, hvarom stadgas i § 9 mom. 2 af gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, lämpligen må meddelas endast åt aktiebolag, så grundade att det med sådan öfverlåtelse afsedda sedliga ändamålet må kunna i högre grad än hittills ernås, samt derefter för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i lagstiftningen, hvartill utredningen kan föranleda.

§ 31 i bränvinsförsäljningsförordningen har följande lydelse:

§ 31.

I öppen salubod för handel med andra varor än bränvin äfvensom vid auktioner vare bränvinsutdelning äfven utan betalning förbjuden.

I en inom Andra Kamraren af herr *J. A. Lundström* väckt motion n:o 59, i hvilken motion herr *L. Dahlstedt* förklarar sig instämma, hemställes, att nyssberörda § måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»I öppen salubod för handel med andra varor än bränvin, vid

auktioner äfvensom vid handel med den renskötande lappbefolkningen vare bränvinsutdelning äfven utan betalning förbjuden.»

Till stöd härför anför motionären följande:

»Det var utan tvifvel ett godt inlägg i nykterhetslagstiftningen, när å salubodar för vanlig handel bränvinsutdelning äfven utan betalning blef i lag förbjuden. Dock förekommer ett förhållande, som synes mig påkalla, att bestämmelsen i § 31 af kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända och destillerade drycker den 31 december 1891 utsträckes att gälla äfven vid handel, som förekommer med den inom Sverige befintliga renskötande lappbefolkningen. Under lapparnes vistelse å nedre landet besökas de ofta af personer, som uppköpa deras produkter. Dessa personer medföra oftast rusdrycker, emedan de äro kunniga om det af gammalt gängse förhållandet, att lapparne äro föga villige att ingå på några affärer, derest icke traktering med rusdrycker eger rum. Ty lapparne äro i allmänhet älskare af rusdrycker. När sedan renhjorden är samlad och handel jemte nedslagtning af renar företages, torde genom den i de flesta fall förekommande bränvinstrakteringens inflytande alltför många gånger hända, att sådana renar blifva sålda och slagtrade, hvilka för renstammens bestånd borde som lifrenar behållas, äfvensom att säljarens ersättning för varan blifver oskäligt ringa. Detta missförhållande bidrager äfven att hos de bofaste, som ega renar hvilka emot lega äro anförtrodda i de renskötande lapparnes vård, minska tryggheten och förtroendet till dessa, hvarigenom deras existens försvåras.

Sedan landets norra delar genom förbättrade kommunikationer kommit i förbindelse med de södra trakterna och hufvudstaden och följaktligen afyttrandet af lapparues produkter underlättats, har uppköp af dessa i större mängd börjat ske, och därför synes tiden vara inne att på lagstiftningens väg något göra till förekommande af det här anförda missbruket.»

Lika med motionären anser utskottet nödigt att åtgärder vidtagas till motverkande af ofvan påpekade missförhållanden; och synes utskottet den af motionärerna i sådant syfte föreslagna bestämmelse lämplig, allenast deri vidtages den ändring utskottets här nedan intagna förslag angifver.

Utskottet hemställer fördenskull,

4:o) att Riksdagen i anledning af herr Lundströms ifrågavarande motion måtte besluta, att § 31

i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 december 1891 skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 31.

I öppen salubod för handel med andra varor än bränvin, vid auktioner *äfvensom vid handel med lappbefolkningen* vare bränvinsutdelning äfven utan betalning förbjuden.

§ 26 i bränvinsförsäljningsförordningen är af följande lydelse:

§ 26.

1. Minuthandel med bränvin må ega rum endast söcknedagar från klockan 8 förmiddagen till klockan 7 eftermiddagen.
2. Utskänkning af bränvin må under söcknedagar begynna tidigast klockan 9 förmiddagen och i stad eller köping *i allmänhet* ej fortfara längre än till klockan 10 och å landet till klockan 8 på aftonen.
3. Under sön- och helgdagar vare *i allmänhet* utskänkning af bränvin tillåten endast vid måltider åt spisande gäster.
4. Der särskilda omständigheter föranleda behof af försäljningstidens inskränkning *eller utsträckning*, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att på framställning af kommunalstyrelse samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande derom förordna.
5. Under gudstjenst skall utskänkningsställe alltid vara tillstängdt.

Under åberopande af de skäl, som anförts i en i samma ämne vid nästlidet års riksdag väckt motion samt med hänvisning till den diskussion som derom fördes i Andra Kammaren, föreslå i motion n:o 43 herrar *P. Waldenström, A. F. Broström* samt 69 andra af Andra Kammarens ledamöter, att mom. 4 af ofvanintagna § måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Der särskilda omständigheter föranleda behof af försäljningstidens inskränkning, eger Konungens befallningshafvande att, på framställning

af kommunalstyrelse samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande, derom förordna.»

Under förutsättning att denna framställning bifalles, hemställa motionärerna derjemte, att de i mom. 2 och 3 af förutnämnda § förekommande orden »i allmänhet» måtte borttagas.

Förslag i enahanda syfte som det nu föreliggande hafva flere gånger för Riksdagen framlagts utan att hafva tillvunnit sig bevillningsutskottets förordande.

Utskottet vidhåller hvad föregående års bevillningsutskott vid förevarande frågas behandling framhållit, att nemligen ett fastslående för hvarje fall af de uti ifrågavarande § meddelade tidsbestämmelser utan alla hänsyn till de å olika orter förefintliga olika förhållanden skulle komma att i många fall verka såsom ett högst onaturligt tvång. Utskottet håller ock före, att en bestämmelse om ifrågavarande försäljningstiders ovilkorliga tillämpning skulle, oafsedt att den nog komme att på mångfaldigt sätt kringgås, medföra, att superiet i hemmen eller i för tillfället förhyrda lokaler komme att, till ej mindre skada för nykterheten, i väsentlig mån tilltaga.

Utskottet hemställer fördens skull,

5:o) att herr Waldenströms m. fl:s ifrågavarande motion icke måtte bifallas.

Till utskottet hafva derjemte hänvisats två inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen n:o 105 af herr *J. Anderson* i Tenhult och n:o 113, af herrar *O. Eklund*, *A. Hedin m. fl.*, afseende båda motionerna medgifvande af s. k. lokal sjelfstyrelse för kommunerna i fråga om försäljning af bränvin. För behandling af dessa motioner har utskottet ansett nödigt sammanträda med lagutskottet; och lärer det sålunda sammansatta utskottet, jemlikt § 47 riksdagsordningen, häröfver afgifva särskildt utlåtande, hvilket bevillningsutskottet får

6:o) för Riksdagen anmäla.

Stockholm den 20 april 1894.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

af herr *Wijkander* beträffande punkten 2:o;

af herrar *Fredholm*, *G. Jansson* och *S. M. Olsson*, hvilka ansett att slutet af utskottets motivering till punkt 3:o) i betänkandet bort erhålla följande lydelse:

»Då slutligen ofvan anmärkta, utaf åtskilliga af ifrågavarande bränvinsförsäljningsbolag vidtagna åtgärder, att å andra orter, än der de utöfva sina försäljningsrättigheter, genom kringresande agenter upptaga beställningar på bränvin ej synas stå i öfverensstämmelse med bränvinslagstiftningens ändamål, vill utskottet på det sätt förorda hvad motionärerna i punkt 6:o) föreslagit, att i den begärda utredningen jemväl måtte tagas under ompröfning förbud för innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin, att, inom annan kommun än der han sin försäljningsrätt utöfvar, genom ombud till andra personer än sådana, hvilka sjelfva innehafva bränvinsförsäljningsrättigheter, till salu utbjuda, försälja eller utlemna bränvin i mindre myckenhet än 250 liter»;

af herr *Berg*, som ansett att utskottets yttrande och förslag i punkten 3:o) bort hafva följande lydelse från — — »synes dock vissa af de påpekade missförhållandena ådagalägga behovet af ändringars vidtagande i den rörande ifrågavarande bolag gällande lagstiftning» (se sid. 18):

»I främsta rummet synes det utskottet nödigt att, på sätt motionärerna antydtt, det af hithörande förordning med erforderlig tydlighet bör framgå, att dessa bolags ändamål är att på allt sätt söka motarbeta och minska dryckenskapen genom att ordna bränvinshandeln i sedlighetens och nykterhetens intresse, men icke med hänsyn till vinnande af inkomster för stat och kommun, samt att i följd häraf den af några bland ifrågavarande bolag vidtagna åtgärden att å andra orter, än der de utöfva sina försäljningsrättigheter, genom kringresande agenter upptaga beställningar å bränvin, måtte för framtiden förbjudas. Vidare torde böra föreskrifvas, att åt dylika bolags affärer, inköp, leveranser, tjenstetillsättningar m. m. skall gifvas så stor offentlighet som möjligt.

Slutligen har det syns utskottet särskildt önskvärdt, att i blifvande bolagsreglementen måtte iuflyta bestämmelser derom, *dels* att

bolagsmännens antal icke må vara allt för litet, utan i hvarje fall tillräckligt stort för att förefintliga bestämmelser angående styrelse, revision och bolagsstämma kunde blifva effektiva, dels att styrelseledamöterna i dessa bolag icke måtte i något hänseende medgifvas några ekonomiska fördelar af bolagets rörelse, samt att de i följd deraf såsom regel icke må för nämnda uppdrag åtnjuta något arfvode samt befrias från rättigheten och skyldigheten att till rörelsens bedrivande använda eget kapital — men att de, på sätt hittills flerstädes varit sed, må berättigas att årligen afsätta en viss mindre del af vinsten till en fond, som efter bestämd tids förlopp användes enligt styrelsens bepröfvande till något för vederbörande kommun allmännyttigt ändamål.

Med stöd af hvad sålunda anfördt blifvit hemställer utskottet,

att Riksdagen måtte på det sätt bifalla ifrågasvarande motion, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådana ändringar i gällande lagstiftning angående öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter, hvarom stadgas i § 9 mom. 2 af bränvinsförsäljningsförordningen, lämpligen må kunna vidtagas, att det med dylik öfverlåtelse afsedda sedliga ändamål må kunna i högre grad än hittills ernås, samt derefter för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i lagstiftningen, hvartill utredningen kan föranleda.»

af herrar *G. Jansson* och *S. M. Olsson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i punkten 5:o behandlade motion; samt

af herr *H. Eriksson*:

»Som jag deltagit i utskottets behandling af herr Waldenströms med fleras motion, men icke kunnat dela den uppfattning och det beslut, hvartill utskottet har kommit, så har jag genom följande reservation velat förvara min från utskottet afvikande mening.

Att tillämpningen af stadgandet i mom. 4 af 26 § i förordningen om försäljning af bränvin — hvilket stadgandet tillåter Konungens befallningshafvande att »der särskilda omständigheter» förekomma »utsträcka» tiden för försäljningsställes öppenhållande utöfver den i nämnda paragraf i allmänhet stadgade — allt mera närmar sig den gräns, der länsstyrelserna på administrativ väg annullera, hvad lag i

allmänhet stadgar, i det de ofta förvandla, hvad som i lag gäller som regel, till undantag, medan undantagen ofta upphöjas till regel — är ett faktum, som icke gerna kan bestridas. De motiv, på hvilka man söker stödja detta mer eller mindre administrativa godtycke, torde hufvudsakligen vara, att de olika lefnadsvanor, hvilka äro en följd af olika samhällsställning, skulle skapa olika behof, men dessa olika behof åter skulle med nödvändighet fordra olika lagstiftning härvidlag, för så vidt man med lagstiftningen skall undvika att öfverskrida gränsen för den personliga sjelfbestämmningsrätten.

Om man nu utgår från den förutsättningen, att de nyss anförda motiven vore rigtiga, så återstår i allt fall det faktum, att de administrativa myndigheterna skapa af hvad i lag är regel undantag och tvärtom, en åtgärd, som ingalunda befordrar sedlighet och nykterhet. Men att verkan af detta handlingssätt af de respektive myndigheterna icke varder eller är den bästa med afseende på en stor del af befolkningen och dess förtroende och aktning för konungamagten och nämnda myndigheter, är alldeles uppenbart. Jag tror därför, att man utan invändning bör se till, att lagens bud efterlefves, eller om detta icke är möjligt, se till, att en sådan lag varder afskaffad. Men hvad nu angår de förut berörda motiven, att olika lefnadsvanor medföra olika behof, hvilka måste tillgodoses genom en olika lagstiftning, för så vidt man vill undvika att genom tvångslagstiftning öfverskrida gränsen för den personliga sjelfbestämmningsrätten, så förfaller ju det väsentligaste af detta argument, då man besinnar, att precis detsamma kan man säga om paragrafens nuvarande lydelse, som man här använder om den föreslagna ändringen; ty innebär en för hela landet lika och för alla samhällsklasser lika gällande rätt rörande försäljningsställets stängande ett ingrepp i den personliga sjelfbestämmningsrätten, så innebär den äfven detsamma för det stora flertal af befolkningen, som måste böja sig för densamma, oaktadt den ej tvingar alla till underkastelse; skillnaden är endast den: i förra fallet afser den *alla* utan undantag, i senare fallet, då fordringarna likväl äro enahanda, afser den *endast en del*, om ock till numerären den större. Men att principen om likställighet inför lag är att föredraga framför den princip, som under den visserligen sköna, men alltför skiftande personliga sjelfbestämmningsrättens mantel afser att skapa olika lagar för olika samhällsklasser, borde väl icke kunna bestridas af någon; i synnerhet då man besinnar, huru hardt nära omöjligt det är att uppdraga gränsen mellan å ena sidan lagstiftningens rāmärken för befordrande af sedlighet och nykterhet och å andra sidan den personliga sjelfbestämmningsrättens och fri-

hetens rämärken mot *icke* sedlighet och nykterhet — ett område, der jag är viss om, att åsigtorna äro ytterst vexlande, och der det mer än vanligt beror på hvars och ens subjektiva uppfattning.

Då detta faktum, att länsstyrelserna på administrativ väg ofta annullera, hvad lag i allmänhet stadgar, ovilkorligen måste vara en orsak, hvars verkningar icke bidraga att hos den stora allmänheten väcka aktning och förtroende för nämnda myndigheter; och då nämnda åtgärd är ett skapande af undantagslagar, hvilka ingalunda åsyfta likhet inför lag, men hvilka deremot motverka nykterhet; samt då de förmenta olika lefnadsbehofven, hvilka obestriddigen framkallat åberopade undantag, ofta äro mera inbillade än verkliga — så anser jag på grund deraf, att lagen borde ändras, och har jag därför inom utskottet yrkat bifall till herr Waldenströms med fl. motion och ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till densamma.»

Derjemte hafva nedannämnda ledamöter anhållit få antecknadt:
herr *Cavalli*, att han ej deltagit i utskottets förhandlingar vid det tillfälle, då beslut fattats rörande punkten 1:o;

herr *Almström*, att han ej närvarit vid behandlingen af vissa delar af betänkandet;

herrar *Rudebeck* och friherre *von Schwerin*, att de icke deltagit i slutliga behandlingen af betänkandet;

herr *Henricson*, att han ej närvarit vid afgörandet af punkterna 4:o och 5:o samt

herr *Bromée*, att han icke deltagit i behandlingen af punkten 5:o.
